

GÜNÜMÜZE KADAR BİLİNMEYEN BEŞ SAZŞÂİRİMİZ

HAKKINDA NOTLAR VE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

FEVZİYE A. TANSEL

GİRİŞ

Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü
(4 Aralık, 1890—28 Haziran, 1966)'nın
Aziz Hâtırasına

Mercan İ'dâdisi'nin üçüncü sınıfında ve henüz onbeş yaşında bulunduğu sırada, 1905'de basılan bir şiiriyle san'at hayatına ilk adımını atmış bulunan Fuad Köprülü'nün¹; 1908'de günün siyâsî mes'elelerini ele alarak musâhabeler de yayınlamaya başladığını görüyoruz. 1913 yılına kadar muhtelif gazete ve mecmualarda siyâsî, iktisâdî, hukukî, v.b. hemen her sâhada te'lif ve tercemeleri, bilhassa edebiyat ve san'at, edebiyat tarihi, tahlil ve tenkidlerini içine alan bibliyografya sâhasında musâhabe ve araştırmaları yayınlanmıştır; fakat onun, ilmî bakımdan mühim çalışmaları, bu hazırlık devresinden sonra, 1913'de İstanbul Dârü'l-Fünûnu Türk Edebiyatı Tarihi profesörlüğüne getirilmesinden sonradır. Bu sebeple, 1913 yılı, Fuad Köprülü'nün ilim hayatında daha esash mes'elelere yöneldiği dönüm noktası sayılabilir. Halk edebiyatı üzerindeki ciddî çalışmaları da bu sırada başlamıştır.

1911'de basılan bir yazısında Halk edebiyatı mes'elesine dokunan Fuad Köprülü'nün², Türk edebiyatı tarihinin sınırları içinde bu edebiyata nekadar mühim bir yer ayırdığı, *Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl* adlı yazısında ileri sürdüğü fikirlerinden açıkca anlaşılacaktır. Türk edebiyatı tarihi çalışmalarında nasıl bir metod'un uygun olacağına dâir fikir edinmek düşüncesiyle Garp dillerinde bu yolda yazı-

¹ F. A. Tansel, *Dogumunun Yetmişsekizinci Yıldönümü Münâsebetiyle — Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün İlk Yazısı, Basın Hayatının Başlangıcına Dâir Bilgimizi Düzeltten ve Tamamlayan Yeni Notlar* (Belleten, c. xxxiii., nu. 129, Ocak, 1969).

² *Halk ve Edebiyat, Servet-i Fünûn* mec., c. xli., nu. 1042, 12 Mayıs, 1327/25 Mayıs, 1911.

lanları inceleyen müellifimiz, bâzı hususların bizim edebiyatımıza tatbik edilemeyeceğine, gözönüne alınması lâzım gelen bâzı mes'elelerin ise sözü edilmediğine dikkatimizi çekiyordu; Prof. Gustave Lanson'un *İlimlerde Usûl* adlı eserinin ikinci bölümündeki *Edebiyat Tarihi'nde Usûl* makalesine dâir tenkidlerinde, halk edebiyatının dikkate alınmayışı mes'elesine dokunmuştur "...Lanson'un gözönüne almadığı diğer bir müşkil daha var ki, halli ve tedkiki için çok gayret sarfına lüzum gösteriyor: Mâdem ki ifâde ettiği hisleri bir kâri'ler zümresine aynı kuvvetle sirâyet ettirmeye muktedir olan bir eser edebî addolunuyor; cemiyetin bir muayyen zamânında muhtelif zümreler bulunduğu ve her zümrenin kendisine has bedîî eserlerle ihtiyaçlarını tatmin ettikleri tabiidir. Emile Faguet'nin haklı iddiâsı vechile, *Edebiyat, mütecânis bir kitle değildir. Her devrede yekdiğerinden farklı üç-dört edebiyat vardır.* İçtimâî tekâmül, insan cemiyetlerinde nasıl işbölümünü meydana getiriyorsa, aynı sûretle, edebî zevkî de değişme ve ihtisaslaşmasına ve netice olarak muhtelif sınıflar için muhtelif edebiyatlar vücûde gelmesine yol açıyor." Müellifimiz, bu fikirlerini Türk edebiyatı tarihine tatbik ederek, "Anadolu Türkleri'nde, bilhassa *Mevlid* sâhibi Süleyman Çelebi'den sonra, edebiyat, halk kitlelerinden tamâmiyle ayrılarak, Bizans ve Acem te'sirleri altında pek mahdud bir sınıfa has bir saray edebiyatı şeklini alır; yâni san'atkârlar arasında başka bir edebiyat, halk için başka bir edebiyat, tekkeler yâni vecd ve tasavvuf erbâbı için diğer bir edebiyat vücûde gelerek, medenî tekâmül te'sirini göstermeye başlar. Halkın rûhu ile hiç alâkadar olmayan saray edebiyatını ilk ayrılış devrinden i'tibâren tedkik edecek olursak, bu sahte ve kıymetsiz addolunan san'at şûbesinin ne samimî bir ruhî vesika olduğunu vâzih bir sûrette göreceğiz³." Böylece, halk edebiyatının kıymet ve ehemmiyetinden, zümrelerinden kısaca bahsederek, edebiyat tarihi araştırmalarında bir yana bırakıl-

³ *Bilgi Mecmuası*, yıl-1, nu. 1, Teşrinisânî, 1329 (Kasım, 1913), s. 20, 28 v.d. Bu yazı, Fuad Köprülü'nün *Edebiyat Araştırmaları* adlı kitabına da alınmıştır (Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan, Ankara-Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1966, s. 19, 25 v.d.); bu ikinci basımda, makalenin *Bilgi Mecmuası*'nda yayımlandığı tarih tertip yanlışı olarak *Teşrinisânî, 1339/Kasım, 1923* şeklindedir; düzeltiriz. Köprülü'nün bu mühim yazısı dolayısıyla, Prof. Dr. A. Zeki Velidi Togan, *Tarih'te Usûl* adlı eserini Fuad Köprülü'ye ithâf etmiştir: "Arkadaşım Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'ye, Türk ilmini usûle kavuşturmak yolundaki mesâ'ilerinin takdir nişânesi olarak ithâf olunmuştur" cümlelerine, eserinin başında yer vermiştir (İst., Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1969).

maması lâzım geldiğine dikkati çekmiş, bu yolda esaslı çalışmalarını *Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl*'ün basımından iki ay kadar sonra yayınlamaya başlamıştır.

İkdam'da, 6 Şubat, 1914'de basılan *Yeni Bir İlim — "Halkiyât: Folklore,*, başlıklı makalesini⁴, Balkan Savaşı'nda uğradığımız bozgunundan sonra, o acı sonucun sebepleri üzerinde memleketimiz aydınlarının inceden inceye düşündükleri sırada yazmıştı; bu yüzden, Halkiyât çalışmalarının, millî duygu ve fikirleri kuvvetlendirme bakımından ne gibi te'sirleri bulunduğu üzerinde de durmuştur. Bu yazısının başında, "tecrübe ve müşâhede usûlleri ilimler sâhasına tatbik olunmaya başlanalıdanberi" her bilgi kolunun akıllara hayret verir sûrette ilerleyip geliştiğinden, bir asırdanberi bilhassa tarih ve içtimâiyât ilminin kazandığı ehemmiyetten, yeniden yeniye teşekkül etmekte olan birçok ilimlerin, bilgi kollarının adlarının bile atalarımız tarafından bilinmediğinden, üzerinde duracağı *Folklore*'un bu yeni ilimlerden biri olduğundan bahsetmiştir. XIX. asrın son mahsûllerinden, "içtimâî ilimlerin yeni, fakat mühim bir kolu olan *folklore* hakkında Avrupa'da senelerdenberi kitaplar, risâleler, mecmualar neşrolunduğu hâlde, biz ne yazık ki hâlâ böyle birşeyin varlığından bile" habersiz diyordu. Balkan Savaşı'nda uğradığımız bozgunun başlıca sebeplerinden biri de, tarih ve içtimâiyâtımızı, dilimizi ve edebiyatımızı, coğrafyamızı hakkıyla araştırıp bilmeyişimizdir. "İnsan milliyetperver olabilmek için, herşeyden önce, kendi milliyetini teşkil eden bu unsurları bilmelidir"; "Balkan milletleri, Rumeli'yi kendi aralarında taksim için münâkaşa ederlerken, yalnız silâhla değil, birtakım tarihî ve lisânî deliller ile de mücehhez idiler. *Folklore* tedkikleri, onlara birçok noktalarda delil ve rehber oluyordu."

"...Bir milletin kudret merkezi, şahsiyeti, dehâsı hep halkta toplandığı için, halk kitlesini ihmâl etmek, milliyetperverler için mümkün olamaz. Biz şimdiye kadar avâmı havâmdan farklı saymadığımız için, ona âit hiçbir şeye ehemmiyet vermedik. Avrupa'da da bu uzun müddet böyle olmuş, fakat nihâyet Büyük İnkılâb'tan sonra halk kitlesinin ehemmiyeti anlaşılacak, ona âit her şey tam mânâsıyla ehemmiyetle kayt ve zabtolunmaya başlamıştır. Eski tarih vak'alarını yalnız pâdişahlarla ümerâsının işlerinden ibâret zanneden müverrihler, asıl hakikî âmil olan milleti ihmâl etmiyorlar

⁴ Nu. 6091, 24 Kânûnisânî, 1329/6 Şubat, 1914.

mı idi? Anlaşıyor ki, Garp medeniyet âleminin mâziye âit hatâsı, bizde hâlâ devam ediyor.” diyen Fuad Köprülü, Avrupa milletlerinin, *Halk Bilgisi* çalışmalarına muhtelif bakımdan verdikleri ehemmiyeti kısaca anlatmış, Anadolu vilâyetlerimizde böyle bir çalışmaya henüz başlamadığımızdan, Macar âlimlerinden “Dr. Kunoş’un topladığı *Anadolu ve Rumeli şarkıları*’yle, Guizet’inin *Konya şarkıları*’ndan başka” elimizde mühim bir eser bulunmadığından yakınmıştır. Bu boşluğu doldurmak ve Türk folklorunu Garp dünyasına tanıtmak vazife ve mes’ûliyetinin Türk aydınına düştüğünü hatırlatarak yazısına son vermiştir. Elimize yeni başka vesikalar geçmedikçe, şimdilik, memleketimizde *Folklore* (Halkiyât)’un günümüzde daha çok Halk Bilgisi karşılığını kullandığımız bu yeni ilim kolunun mâhiyet ve ehemmiyetini ilk def’a tanıtıp anlatmağa çalışanın, bu yazısıyla Fuad Köprülü olduğunu söyleyebiliriz⁵. Folklor çalışmaları üzerinde durması, edebiyat tarihi araştırmalarında bu sâhanın ihmâl edilmemesi lâzım geldiğini anlatmak için olduğu kadar, Balkan Savaşı bozgunundan sonra gittikçe kuvvetlenen milliyetçilik fikirlerinin te’siriyle, bu fikirlerin lüzumlu bilgilerle beslenmesi gerekli olduğuna dikkati çekmek içindir. Memleketi hakkında bilgi sâhibi olmayan kimselerin milliyetçi olamayacağı, bilgisizlikle milliyetçiliğin bağdaşamayacağı fikrinde olduğu içindir ki, Türk folkloru üzerinde çalışmayı, “Türk milliyetine edilecek hizmetlerin belki en mühimmi” saymakta idi.

Fuad Köprülü, Halk Bilgisi hakkında yazısının basımından iki hafta sonra, *İkdam*’da, halk edebiyatı üzerindeki çalışmalarını yayınlamaya başlamıştır: *Millî Türküler*, *Türk Şarkıları*, *Destanlarımız*⁶ başlıklı yazılarının ardından, *Sazşâirlerimiz* umûmî adıyla, Âşık Tarzı’nın başlangıç ve mâhiyeti, hangi hayâtı yansıttığı, Âşık fasılları, bu zümre edebiyatının dil, vezin husûsiyetleri, nazım şekilleri hakkındaki, halk

⁵ Halil Bedi Yönetken, *Bizde “Folklor” Konusunda Yazılmış İlk Yazıya Dâir* (Vatan, 31 Mayıs, 1959). Halil B. Yönetken bu yazısını, “Bizde Folklor konusunda ilk yazıyı yazmış olan Rıza Tefvik olduğu hakkında münevverlerimiz arasında umûmî bir kanaat” bulunması dolayısıyla yazmıştır. Müellifimiz, Rıza Tefvik’in *Hikmet-i Avam* karşılığını kullandığı *Folklore* hakkındaki yazısının *Peyâm’ın Edebi-İlâvesi*’nde 20 Şubat, 1329 (5 Mart, 1914)’da basıldığına dikkati çekerek, Fuad Köprülü’nün üzerinde durduğumuz yazısının bundan bir ay önce yayımlandığı için, *Folklor* ilim koluna dâir ilk yazının, bizde, Fuad Köprülü tarafından kaleme alındığı sonucuna varmıştır.

⁶ 20 ve 27 Şubat, 31 Mart, 1914 tarihli sayılar.

şâirlerinin eserlerinden örnekleri, hayatlarına dâir yer yer bilgiyi de içine alan araştırmalarını yayınladı⁷. Bu oniki makale, ilerideki bu yolda çalışmalarının tohumu sayılabilir. Bunlardan bir yıl sonra, 1915'de *Âşık Tarzı'nın Menşe ve Tekâmülü* başlıklı yazısında bu zümre edebiyâtının doğuşunu, geçirdiği değişimleri, gelişme safhalarını, sonunda nasıl belli bir şekil aldığını, hayatın başka tezâhürleriyle ilişik yönlerini içtimâî sebeplere dayanarak anlatmıştır. Böylece, halk edebiyatımızın zümreleri de ta'yin edilmiş oluyordu⁸. Kendisinin bir notuna göre, Durkheim sosyoloji mektebi'nin ana prensipleri, edebiyat tarihi araştırmalarında ilkönce onun bu yazısında tatbik olunmuştur; "Benim bildiğime göre, Avrupa'da hiçbir edebiyat tarihçisi, benden önce bu zümre edebiyatları mes'elesine bu kadar sarih şekilde temas etmemiş, bu sosyolojik görüş tarzı edebiyat tarihi metodolojisine girmemişti" diyor⁹.

Folklor'un Halk Edebiyatı dalının bilhassa Halk tiyatrosu ve şâirleri üzerinde çalışan Fuad Köprülü, bu sâhanın kendi araştırmalarıyla kurduğu sağlam temeli üzerindeki çalışmalarını, ömrünün son yıllarına kadar sürdürmüştür: 1919'da basılan *Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar* adlı kitabında¹⁰, tasavvuf ve tekke edebiyatı hakkında araştırmalarını buluyoruz. 1929'da *Gevherî, Hayatı—Eserleri*; XIX. Asır Sazşâirlerinden *Erzurumlu Emrah*; 1930'da XVI'ncı Asır Sazşâirleri; XVII. Asır Sazşâirlerinden *Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Destanı* adlı eserlerini neşretmiştir. 1940'da, önce ayrı ayrı on cilt hâlinde *Türk Sazşâirleri Antolojisi*'ni yayınlamış, bunlar aynı yılda iki büyük cilt hâline getirilmiştir. 1935'de kendi kendine *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*'ni neşre başlamışsa da¹¹, Aba-Abdal madde-

⁷ *İkdam*, nu. 6147 v.d. 21 Mart, 1330/3 Nisan, 1914 — 24 Mayıs 1330/6 Haziran, 1914 tarihleri arasındaki sayılarda basılmıştır.

⁸ *Millî Tettebbûlar* mec., yıl-1, nu. 1, Mart-Nisan, 1331 (1915), s. 5 v.d. *Edebiyat Araştırmaları*, s. 180, 195.

⁹ *Aynı eser.*, s. 181, not-14.

¹⁰ İst., Matbaa-i Âmire, 1918. Kitabın kapağı, eserin dizgisi tamamlanmadan basıldığı için, üzerinde 1918 tarihi vardır; sonunda, "*Tab'ın hitâmı: Teşrinisânî, 1919*" kaydine rastlıyoruz (S. 448). İkinci Basım, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları'ndan, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966.

¹¹ Cumhuriyet Reisi K. Atatürk'ün, yüksek korumaları altında Türkiyât Enstitüsü tarafından çıkarılır: *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi — Ortaçağ ve Yeniçağ Türkleri'nin halk kültürü üzerine coğrafya, etnografya, etnoloji, tarih ve edebiyat lugati*, İst., Burhâneddin Basımevi, 1935.

lerini içine alan bu dört formalık birinci cüz'ünden sonrası basılamamıştır.

Fuad Köprülü'nün pek genç yaşlarında başladığı halk edebiyatı çalışmaları, başlıbaşına bir araştırma mevzûu teşkil eder. Biz, bu yazımızın *Giriş* kısmında, onun bu yoldaki araştırmalarının ehemmiyetine dikkati çekmekle yetiniyoruz. Bu araştırmalarına bir damla katabilmek düşüncesiyle, günümüze kadar bilinmeyen beş sazşâirimizin hayatına dâir bilgi, eserlerinden örnekler vermeye çalışacağız.

I — SİPÂHÎ

XVII. Asrın ünlü sazşâirlerinden Âşık Ömer'in *Şâir-Nâme*'sindeki,

Sipâhî'dir cümlesine ser-nefer
Mekân tutup kaldı ol Karaman'ı

beytinde¹², şâirlik bakımından üstün bulup öğdüğü Sipâhî'nin, Hece vezni ile basılmış bir şiiri, hayâtı hakkında bilgi veren bir araştırma bulunmamaktadır. Billhassa XVI.—XVIII. asır şâirlerinin eserlerini içine alan yazma bir mecmuada, XVII. asır sazşâirlerimizden Gevherî'nin *Koşma*'sıyla aynı sayfada ve *Türki-i Sipâhî* başlığıyla kaydedilmiş olan aşağıdaki şiirine rastladık:

Ey vefâsız sana gönül vereli
Bana hasm olmadık eller mi kaldı
Dâstân eyledin cümle illere
Ahvâlim (Hâlim ?) söylemedik diller mi kaldı

Ferhad gibi yol eyledik dağları
Hangi güzel güldürmüştür ağlar'ı
Şimdi viran oldu dostun bağları
Hoyrat el değmedik güller mi kaldı

Ben güzelim deyu zulm etme cânê
Şimdiki hüblara yoktur bahâne
Bir rûzgâr ârız oldu cihâne
Meyvesin dökmedik dallar mı kaldı

¹² S. Nüzhet Ergun, *Âşık Ömer, Hayatı ve Eserleri*, İst., Semih Lutfi Matbaa ve Kitabevi, b.t.y., s. 434; ikinci mısırâdaki, *kaldı* okunması lâzım geleceğini düşündüğümüz kelime, bu basımda *kıldı* şeklindedir.

Sipâhî müdâmâ (؟ ميلم : Dem be-dem) etmede feryâd
 Dilberin ahdini gütmeğe mu'tâd
 Felek'in cevrenden çekmekte evtâd
 Başına gelmedik hâller mi kaldı

Biz, çok okunaksız bir yazıyla, imlâ bakımından çok bozuk olarak tesbit edilen bu âhenkli, fikir bakımından kuvvetli, ifâdece pek tabi'i ve samimî bu şiirin, Âşık Ömer'in övdüğü Sipâhî'ye âit olduğunu sanıyoruz. Aynı yazmada, *Türki-i Sipâhî* başlığıyla, bir şiiri daha vardır¹³:

Kış da geçti, yaz erişti, nevbahâr eyyâmıdır
 Açılıp lâlê ve sünbül gül'izâr eyyâmıdır
 Yüyüb-İçüb ays(ü) işret etmek (eylemek) hüblar ile
 Bağçe zevkî, sū kenârî, fasl-ı yâr eyyâmıdır

Her âşık sevdiğin buldu yalnızım ben gene
 Fakire i'tibâr olmaz, şimdi rağbet zengine¹⁴
 Uşbu aşkın zevkını (zevrakîni) salmışam bir engine
 Ulaştırur bir kenâra rûzgâr eyyâmıdır

Nice demler geşt eyledim¹⁵ ben bu dâr-i mihneti
 Bulmadım kendim dirİgâ câna lâyık rağbeti
 Eyleyib dilberler İlê sâdikânê ülfeti
 Üç çifte kayık ile¹⁶ fasl-i Hisâr eyyâmıdır

Dêli gönüm niçedek (niçeyêdek) âh edersin böyle sen
 Bū cihânın sönu yoktur gel ferâgat eyle sen
 Ey Sipâhî ister İsen dürr-i meknûn söyle sen
 Dilberin makbûlü dēğil, sīm (ü) zer eyyâmıdır

Yazma mecmuada *Türkü* adı verilen bu şiir, dikkat edilirse, Âşık edebiyatı'nda en çok kullanılan Arûz Şekilleri'nden, *Fâ'ilâtün*, *Fâ'ilâ-*

¹³ Kendi kütüphânemizdeki yz., nu. 31, s. 43, 7.

¹⁴ Bâzı mısraların vezin bakımından bozuk oluşunun, söylenilerek yazıldığından, veyâ istinsâh sırasında, kelimelerin yerleri değiştirilmesinden ileri geldiğini sanıyoruz; bu beyitin aslı,

*Sevdiğin buldū her-âşık yalnızım ben gene
 İ'tibâr olmaz fakirê, şimdi rağbet zengine*

şeklinde olsa gerektir; bu kıt'anın dördüncü mısra'ı ise, aslının nasıl olduğunu tahminimize imkân veremeyecek kadar, vezince bozuktur.

¹⁵ Doğrusu, *Nice demler eyledim geşt* olsa gerektir.

¹⁶ Aslında, *Çifte üç kayık ilê* şeklinde olduğunu sanıyoruz.

tün, Fā'ilātün, Fā'ilün kalıbıyla yazıldığı için *Divân*'dır; mecmuada çok okunaksız, imlâca hemen bütünüyle yanlışlarla doludur. Bu *Divân*'ı yayınlarken yanlışlığı apaçık anlaşılabilir düzeltmeğe, eksikleri tamamlamaya çalıştık; bazı mısraların ise, Hece veznine uyduğu, arûz'a tatbikinin imkânsız olduğu görülüyor. Birkısımının istinsah hatâsı olduğu meydanda ise de, Sipâhî'nin arûz'u çok hatâlı kullandığı, arûz'la şiir söylemeğe pek de alışık bulunmadığı anlaşılmaktadır.

S. Nüzhet Ergun, "Siyâhî'nin, *İşte geldî yaz irişti nebahâr eyyâmıdır* musrâ'ıyla başlayan *Murabba*'ı, bendeki bir mecmuada Âşık Ömer'in 543 numaralı manzûmesine nazire olarak gösterilmiştir" diyor. Sözüünü ettiği, Âşık Ömer'in,

Gitti hengâm-î şitâ geldî bahâr eyyâmıdır
Rûy-i âlem açılıb güldü bahâr eyyâmıdır
Kevn-ü sahrâlar şeref buldû bahâr eyyâmıdır
Her taraf cennet-misâl oldû bahâr eyyâmıdır

dörtlüğü ile başlayan *Divân*'ıdır¹⁷. S. N. Ergun'un Siyâhî dediği, istinsah, veyâ tertip yanlışları olarak böyle yazılmış, aslında Sipâhî olsa gerektir; çünkü Siyâhî, Mustafa adlı, Kıbrıslı olup Gelibolu, Mısır, Kıbrıs'te Mevlevî Şeyhî olarak bulunmuş, 1122 (1710-11)'de vefât etmiştir¹⁸; bu Mevlevî Şeyhi'nin, kendinden bir asır önce yaşayan sazşâiri Âşık Ömer'e nazire yazması, Mevlevî an'anelerine de oldukça aykırı düşüyor; aynı şiirin, bizdeki yazmada Sipâhî adına kaydedilmiş olması da, bunun, Siyâhî'ye âit bulunmadığı fikrini kuvvetlendir-
mektedir.

¹⁷ Aynı eser, s. 82, 328.

¹⁸ Esrar Dede, *Tezkire't-i Şu'arâ-i Mevleviyye*, Süleymâniye ktb., Hâlet Ef. mülhakı (Millî Kütüphâne, Mikروفilm Arşivi, nu. 1281, vr. 49); hayatı etraflıca anlatılmıştır. Bu mühim Mevlevî şeyhi ve şâirine dâir Ali Enver'in eserindeki bilgi, *Esrar Dede Tezkiresi*'nden alındığı anlaşılıyor (*Semâ'hâne-i Edeb*, İst., Âlem Matbaası, 1309, s. 90 v.d.). Aynı bilgi kısaltılmak sûretiyle *Sâlim Tezkiresi*'nde de vardır; fakat, ölüm tarihi *Esrar Dede Tezkiresi*'ndekinden bir yıl fazla, 1123'tür. Aynı eserde, asıl adı Ahmed olan, 1099 (1687-88)'da ölen Siyâhî'nin hâl tercemesi epeyi geniş olarak verilmiştir (İst., İkdâm Matbaası, 1315, s. 367 v.d.). Süreyyâ Bey'in eserinde, biri Arap Memi (ölümü: 1014/1604-5), öteki Mustafa Çelebî (ölümü: 1062/1651-52) olmak üzere Siyâhî nâmı verilen iki kimseden bahsediliyor (*Sicill-i Osmânt*, c. III., İst., 1311, s. 118); bunlardan hiçbirinin Âşık Ömer'in *Divân*'ına nazire yazacağını sanmıyoruz.

Eğer tahminlerimizde yanılmıyorsak, yukarıda bir *Türkü'sü* ile bir *Divân*'ını yayınladığımız Sipâhî, şiiirleri Âşık Ömer tarafından başka şâirlerden üstün gürüleberek öğülen sazşâirimiz Sipâhî'dir; Âşık Ömer'in *Divân*'ına nazire yazan da, Mevlevî şâiri Siyâhî değil, yine bu sazşâirimiz Sipâhî'dir¹⁹. Âşık Ömer'in *Şâir-Nâmesi*'nde sözü edildiğine, şiiirlerinin husûsiyetlerine dayanarak, XVIII. asırdan önce yaşadığını kesinlikle söyleyebiliyor, Âşık Ömer'in çağdaşı, XVII. asır sazşâirlerimizden olduğunu kuvvetle tahmin ediyoruz.

II — SINÂNÎ

Âşık Sinânî adında bir şâirimizin bulunduğunu, S. Nüzhet Ergun'un, Âşık Ömer'in şöhretinden bahsederken, bir münâsebetle ondan söz etmesi sâyesinde öğrenmiş oluyoruz. Müellifimiz, "Millet-Ali Emiri Kütüphanesi'ndeki bir mecmuada (Manzum Eserler - Nu. 742), Âşık Sinânî adlı bir şâirin, Âşık Ömer hakkında şöyle bir medhiyesine tesâdüf ediyoruz" dedikten sonra, bu şiiirin metnini de vermiştir²⁰:

Velele-ârâ imişsin bildim, ey Âşık Ömer
Nê uçar ankâ imişsin bildim, ey Âşık Ömer
Şöyle teşhis cyledim ki ehl-i aşkâ ben seni
Gevher-î yektâ imişsin bildim, ey Âşık Ömer

Âşık-î sâdıklar_ıçrê müstemendsin, müstemend
Geşt idüb gezdim cihânî bulmadım sâna menend
Hâsılı bûdur cevâbım sâna bi'llâhî sened
Sâhib-î imlâ imişsin bildim, ey Âşık Ömer

¹⁹ *Sicill-i Osmânî*'de, Sipâhî Mustafa hakkında yalnız şu bilgi verilmiştir: "Su Nâzırı Hasan Bey mahdûmudur. İstanbul'da doğup sipâhî oldu. 1014 (1605-6)'de fevt olmuştur. Edirnekapısı'nda medfundur. Şuarâdandır." Bu şâirin ölümü, Âşık Ömer'den bir asır önceye rastlamaktadır. Gerek *Şâir-Nâme*'sinde öğdüğü, gerek kendisine nazire yazan bu şâir, bizim sazşâirimiz Sipâhî olamayacağı muhakkaktır. Celvetî tarikatının kurucusu ünlü Şeyh *Aziz Mahmud Hudâyî Külliyyâtı*'nın sonunda, bir *İldhî*'sinin, Sipâhî tarafından *Tahmis*'i vardır (İst., Matbaa-i Bahriye, 1338-1340, s. 170). Murad Bey tarafından, Sipâhî'nin Arüz Şekilleri'nden biri gazel, biri Murabba' şeklinde iki şiiiri yayımlanmıştır (*Halk Edebiyatı*, İst., 1933, s. 25-6). Bu Sipâhîler'in de, bizim üzerinde durduğumuz Sipâhî olup olmadığına dâir, şimdilik kesin birşey söyleyemeyeceğiz.

²⁰ *Âşık Ömer, Hayatı ve Eserleri*, s. 83 v.d.

Dilerim Bârl Hudâ'dan Cennet olsun meskenin
 Yâ ne bilsün kadrini nâdân olanlar çün senin
 Olmak ister herkes ammâ gücü yetmez kimsenin
 Bülbül-î şeydâ imişsin bildim, ey Âşık Ömer

Lutf idüb bîzē haber ver, halka aş(i)kâr eylemem
 Saklarım bû sırrı cānâ kimse izhâr eylemem
 Gerçi der Âşık Sinânî hakkı inkâr eylemem
 Haddi yok deryâ imişsin bildim, ey Âşık Ömer

Türk Halk edebiyatı'nın kendine mal ettiği Arüz Şekilleri'nden olan ve Âşık Ömer'i öğen bu *Divân*'ını, Âşık Sinânî'nin, onun ölümünden, 1119 (1707-8)'dan sonra yazdığı anlaşılıyor. Buna dayanarak, Âşık Sinânî'nin, xvii. asrın sonunda ve xviii. asrın ilk yarısında yaşayan sazşâirlerimizden olduğunu söyleyebiliriz. Âşık Ömer'in *Şâir-Nâmesi*'nde adının geçmemesi de bu düşüncemizi kuvvetlendirdiği gibi, onun hayatta bulunduğu sırada genç yaşta ve henüz ün kazanmamış olduğundan, *Şâir-Nâme*'de adı geçmediği ihtimâlini ortaya koymaktadır. Bunlara dayanarak yaşadığı zamânı tesbit edebildiğimiz Âşık Sinânî'nin, xviii. asırda yazılmış bir *cönk*'te kaydedilmiş bulunan aşağıdaki *Koşma*'sı sâyesinde²¹, bu güne kadar elimize geçmeyen Hece vezni ile şüirlerinin ilk örneğini kazanmış oluyor:

Kime dâd eyleyem senin elinden,
 Felek senden benim şikâyetim var.
 Bir tomurcuk koparmadım gülünden,
 Bilmem yanında ne kabahatim var.

Bî-vefâsın senden vefâ sezemem,
 Bahr-i firkat içre düşüb yüzemem,
 İller gibi şâd ve hurrem gezemem,
 Canım derûnunda melâletim var.

Yek-nazarla zâlim bakaldanberi,
 Cismim ateşlere yakaldanberi,
 Kalbimin tahtını yıkaldanberi,
 Ağlarım rûz ve şeb kasâvetim var.

Kolumdan uçurdum yüzü bâz'ımı,
 Aldırdım elimden serv-i nâzımı,
 Olur-olmazlara açmam râzımı,
 Der Sinânî benim bu âdetim var.

²¹ Kendi kütüphânemizdeki Yazma, nu. 62, s. 26.

Sinânî'nin bu *Koşma*'sı, yer yer yarım kafiyeleriyle, duraksız mısralarıyla, bir bakıma arûz'la yazmasının da te'siri ile çok âhenkli, kendi iç dünyâsının üzüntülerini yansıtan ifâdesi pek tabi'î ve samimîdir. Türk saz şiirinin en başarılı örneklerinden sayabileceğimiz bu tarz başka şiirlerinin ileride elimize geçeceğini ummaktayız. Şimdilik, Sinânî ile xvii. asrın sonlarıyla xviii. asrın başında yaşayan bir saz-şâiri daha kazanmış olduğumuzu söylemekle yetiniyoruz.

III — LISÂNÎ

Âşık Ömer'in *Şâir-Nâmesi*'nde adı geçen Lisânî'nin ²² xvii. asırda yaşamış olduğunu, hayâtını, şiirlerinin husûsiyetlerini Sâlim'in verdiği bilgi aydınlatmaktadır ²³: "Nâmı Mustâ'fadır. Lisânı mazbut olmadık bir şâir-i turfa-hey'et ve diline her ne gelirse söyler makûlesinden bir şahs-ı sebük-tînet idi. Gürûh-ı kuzât'tan olub, Rumeli Kadı-askeri kapusunda kitâbet ile teayyüş, gâh kitâbet kısmında

²² *Şâir-Nâme*'deki beyitlerden biri, S. Nüzhet Ergun'un eserinde,

*Mezhûr-ı âlemdir hicv ile Cevrî
Yâveye üns olmuş anın Lisânî*

şeklinde. Bir mânâ anlaşılamayan ikinci mısradaki "anın" kelimesi, belki aslında, "ünün: اُونُك" şeklidir; hattâ "ünün" kelimesinin, eski yazmalarda görüldüğü üzere, "انك" şeklinde yazılmış olması da mümkündür. Âşık Ömer'in 1119 (1707-8)'da, Lisânî'nin *Tezkire* sâhibi Sâlim hayatta iken, 1743-44'den önce öldüğünü gözönüne alırsak, şiirleri Sâlim v.b. tarafından yâve, saçmasapan sayılan bizim Lisânî olabilir (*Âşık Ömer, Hayatı ve Eserleri*, s. 431). *Şâir-Nâme*'de, bundan epeyi sonra yer alan,

*Hâşimî şî'rine verdi özge ad
Birbirin yegreği Kandî, Lisânî*

beytinde ise (S. 433), xvi. asrın meşhur âlim ve mutasavvıflarından Emîr Osman Hâşimî (919-1003/1594-95)'den (Şeyh Seyyid Mehmed Süreyyâ, *Divânçe-i Hâşimî*, İst., Matbaa-i Bahriye, 1329, s. 11 v.d.) sonra, onun çağdaşı Kandî (*Tezkire-i Seht*, İst., 1325, s. 96) ile, Lisânî'nin şiirlerinin birbirinden üstün olduğu ileri sürülüyor. Bunun, bizim lisânî ile ilişkisi bulunmadığı düşüncesindeyiz. S. N. Ergun, eserinin *İndeks*'inde bu iki beyitte geçen Lisânî'leri aynı şahıs olarak göstermişse de, aynı takma-adı kullanan bir başka Lisânî olsa gerektir [Lisânî Çelebî, ölümü: 918/1512-13; Lisânî Yahyâ Çelebî, ölümü: 1081/1670-71 (*Sicill-i Osmânî*, c. iv., s. 88). Derviş Lisânî, ölümü: 1129/1716-17; Galata Mevlevihânesi'ne mensup (*Esrar Dede Tezkiresi*, Süleymâniye Ktb., nu. 109; *Semâ'hâne-i Edeb*, s. 215), şiirleriyle meşhurdur].

²³ *Tezkire-i Sâlim*, İst., İkdâm Matbaası, 1315, s. 593 v.d.

evkat-güzâr idi. Ehl-i keyf bir u'cûbe-şekl zarif olub, intikaline karib Lisânî'likten ferâgat eyleyüb, mahlas-ı merkûmu vücûdü gibi zayıf eylemişti. Eş'ârı, etvârı gibi perişân olub lisâna almağa şâyeste değildir ve guftârında gıdâsı gibi halâvet olmadığından tahsine bâyeste değildir. Bu beyit anlarındır:

BEYİT

Ey Lisânî, turrelerlê halk-ı âlem çaldılar
Şâh-ı hüsnün ürdü²⁴ hüsnünde davlumbâzlar

“*Latife*—Mütercem-i mezkûrun velvele-ârâ olan *beyt*’i eğerçi bu beyit olduğundan tastir olundu; fe-ammâ, *Şeniden bih ez-dür bang-i duhul*: شنیدن به از دور بانك دهل”. Sâlim’in, Lisânî’yi, istihzâlarla dolu, küçümseyici ifâde ile tanıttığını görüyoruz. Lisânî takma-adını kullandığı hâlde, eserleri dil bakımından kusurlu, ağzına geleni şiir diye söyleyen acâyib, akılsız bir kimse olarak tanıtıyor; Rumeli Kadı-askerliği kapısı’nda geçimi için kâtiblik vazifesi verilmişse de, bu işi de benimsemeyip boş vakit geçiriyor. Şekilcede acâyip olan bu şâir, ölümüne yakın zamanlarında, Lisânî’likten vaz geçmiş, bu takma-adi, vücûdü gibi zayıf hâle getirmiştir. Tavırları gibi, şiirleri de perişân olan bu şâirin tatsız eserlerinden söz etmek lüzumsuzdur. Sâlim, hayat çizgisini canlandırdığı Lisânî’nin gürültü-koparan acâyip bulunduğu beytini naklettikten sonra, “Davul sesini, uzaktan işitmek iyidir” diyerek, onun şiirlerinin kıymetsizliğini, kulak tırmalamaktan başka şeye yaramadığını söylemiş oluyor; bu düşünceyle, onun Hece vezni’yle şiirlerine örnek vermeğe de lüzum görmemiştir.

Yazma bir mecmuada gözümüze ilişen ve son mısraî çok müstehtecen olan aşağıdaki hicviye de, Sâlim’in onun hakkındaki düşüncelerine uymaktadır²⁵:

Ey Lisânî, dilün çü yok kemiği
Şi’rinin yârısı ilik çıktı
Sen Lisânî tehallus eyleyeli
Anan delük çıktı

Tezkire’sinde halk şâirlerimize bir yer ayırmayan Sâlim’in, Lisânî hakkındaki küçümseyici ifâde kullanmasının sebebi, herhâlde,

²⁴ *Tezkire*’de “udri: اودرى” şeklinde yazılıdır.

²⁵ Kendi kütüphânemizdeki yz., nu. 64, s. 240.

onun arûz'la şiiir yazmayı beceremeyen bir halk şâiri olmasındandır. Yazma bir mecmuada gördüğümüz aşağıdaki *Koşma*'nın bu şâirimize âit olduğunu sanıyoruz²⁶:

Niçin âh etmeyem senin elinden
Beni ağlatmağa kâr ettin felek
Gün yüzlü yârimi aldın elimden
Yaktın kara bağrım nâr ettin felek

Bir zaman yâr ettin kaşı kemâna
Bülbül ettin beni gonca dehâna
Gelmemiştir senin mislin cihâna
Cihânı başıma dar ettin felek

Değirmenler döndü çeşmim yaşından
Haberdâr olmadın garip hâlimden
Âkıbet sevdiğim aldın elimden
Dâimâ işimi târ ettin felek

Sen de bencileyin berbâd olasın
Lisânî der ettiğinden bulasın
Eşini aldırıp yârsiz kalasın
Gussayı sen bana yâr ettin felek

Şeyhü'l-İslâm Mirzâ Mustafa Efendi'nin oğlu Mehmed Sâlim (Cemâdâ 11., 1099—1156/1688—1743-44)'in²⁷, vücud yapısını, karakterini de canlandırdığı Lisânî'yi yakından tanıdığı, şâirimizin, kendisinin hayatta bulunduğu sırada öldüğü anlaşılıyor. Buna dayanarak, asıl adı Mustafa olan Lisânî'nin, XVIII. asır halk şâirlerimizden olduğunu, 1743-44'den önce vefât etmiş bulunduğunu kesinlikle söyleyebiliyoruz. Günümüze kadarki araştırmalarda ne sözü edilen, ne şiirleri yayınlanan Lisânî'nin, elimize geçen yukarıdaki bir tek *Koşma*'sı, san'at değeri bakımından, bu yoldaki şiirlerden hiç de aşağı olmadığını gösteriyor. Onun gerçek değerini daha iyi anlatacak şiirlerinin ileride elimize geçeceği ümidiyle, bu yolda araştırmalarda bulunanlara, Lisânî'nin de, üzerinde durulmağa değer bir halk şâiri olduğunu hatırlatmakla yetiniyoruz.

²⁶ Kütüphanemizdeki yz., nu. 60, s. 45.

²⁷ Kendisi tarafından yazılan hâli tercemesi, *Tezkire-i Sâlim*, s. 337 v.d. *Fatin Tezkiresi*, İst., 1271, s. 177 v.d.

IV — CÛDÎ

Cûdî adlı bir sazşâirinin hayâtı ve eserleri hakkında bugüne kadar hiçbir şey yazılmış değildir. Yazma bir mecmuada, çoğu xvi.—xviii. asırlarda yaşayan şâirlere âit eserler arasında, Cûdî'nin de iki *Türkü* ve *Semâ'i*'sine rastladık:

TÜRKÜ

Gül cemâli aya benzer

Bakışı Leylâ'ya benzer

.....²⁸

Ne güzel oynar Mahbûbe
Derdinden döndüm Mecnûn'e

Latâfet var o dilberde

Ne gülde var, ne bülbülde

Zâtında nâzik perverde

Ne güzel oynar Mahbûbe
Derdinden döndüm Mecnûn'e

Terkeylemem ömrüm seni

Dolana koymuşum ser'i

Reftârın öldürdü beni

Ne güzel oynar Mahbûbe
Derdinden döndüm Mecnûn'e

Mahbûbe güzeller başı

Halil onun ayakdaşı

Onaltıdır anın yaşı

Ne güzel oynar Mahbûbe
Derdinden döndüm Mecnûn'e

Mâilim kara kaşına

Kurban olam duruşuna

Bin kız fedâ bakışına

Ne güzel oynar Mahbûbe
Derdinden döndüm Mecnûn'e

Cûdî mâil oldu sana

Merhamet eyle gel bana

Sana olsun canım fedâ

Ne güzel oynar Mahbûbe
Derdinden döndüm Mecnûn'e

²⁸ Şiirin alınmış olduğu mecmuada, bir mısra atlanılmıştır.

TÜRKÜ

Gelmemiş misli cihâne
 Hüsnüne yoktur bahâne
 Tokat içinde bir dâne
 Sen zâlımsın aklım alan
 Sensin beni mecnun eden

İnciden beyaz dişleri
 Samurdan siyah kaşları
 Cefâdır bütün işleri
 Sen zâlımsın aklım alan
 Sensin beni mecnun eden

Ciğerciğim yaktın gittin
 Evim barkım yıktın gittin
 Beni mecnûn edip gittin
 Sen zâlımsın aklım alan
 Sensin beni mecnun eden

Benlerin var yanağında
 Kiras mıdır dudağında
 Sarsam seni bu çağında
 Sen zâlımsın aklım alan
 Sensin beni mecnun eden

Cihanda mislin bulunmaz
 Açtığım yara unulmaz
 Senden gayri yâr bulunmaz
 Sen zâlımsın aklım alan
 Sensin beni mecnun eden

Telli şalvar, dal-fes gezer
 Gözlerini bir hoş süzer
 Cüdi'nin bağrını ezer
 Sensin zâlim aklım alan
 Sensin beni mecnun eden

SEMÂ'İ

Meded şâh-ı dırahşânım
 Benim sen ne'mden incindin
 Kerem eyle a sultânım
 Benim sen ne'mden incindin

Gözüm nûru cefâ ettim
 Beyân eyle, sana ne'ttim
 Hakikat huyu (؟ هروی) zannettim
 Benim sen ne'mden incindin

Gider cevri kerem eyle
 Düşer mi şânına böyle
 Kusûrum var ise söyle
 Benim sen ne'mden incindin

Nedendir Cûdiyâ gülmez
 Bize şâh-ı cihan gelmez
 Dedğim işveler bilmez
 Benim sen ne'mden incindin

SEMÂ'Î

Kul olsun sana âşıklar
 Heman sultânım incinme
 Ko yansun bağıryanıklar
 Heman sultânım incinme

Kulun iltifatlar gözler
 Başım üzre olan sözler
 Süreyim pâyına yüzler
 Heman sultânım incinme

Niyâzım ol kaddi serve
 Rakibler çıkmadan devre
 Tehammül eylemem çevre
 Heman sultânım incinme

Küşâd et hüsni gülzârı
 Kerem kıl ömrümün varı
 Cûdî'i eylesin zârı
 Heman sultânım incinme

Yukarıdaki şiirlerden son ikisinde kullanılan yabancı kelimeler, Farsça terikpler, teşbihler, Cûdî'nin Divân edebiyatı kültürüne pek de yabancı olmadığını gösteriyor. Bunlar, vezin bakımından, Âşık Tarzı'nda çok yaygın olan ve arûz'un *Mefâ'ilün*, *Mefâ'ilün*, *Mefâ'ilün*, *Mefâ'ilün* kalıbıyla yazılan Arûz Şekilleri'nden semâ'ileri de hatırlatmaktadır; bu dörtlüklerden her birini iki mısra şekline koyarsak, Musammat Semâ'î meydana gelmiş olur.

Cûdî, acabâ kaçınıcı asırda yaşamıştır? Cûdî adını taşıyan iki şâirden biri, Mahmud I. devrinde yaşayan Dâye-zâde Cûdî Efendi'dir²⁹; Hoca Neş'et'in üstâdı olan bu şâirle, bizim Cûdî'nin aynı

²⁹ *Fatin Tezkiresi*, İst., 1271, s. 50; Süreyyâ Bey, *Sicill-i Osmânî*, c. II., İst., *Dârü't-Tıbbâ'tü'l-Âmire*, 1311, s. 91.

kimse olmadığını, şiiirlerinin husûsiyetlerini gözönüne alarak, kesinlikle söyleyebiliriz. Bir başka Cûdî, Cûdî Mehmed Efendi ise, Süreyyâ Bey'in kaydettiğine göre, Bâb-ı Âlî kâtiplerindendir; Âmedî Kalemi'nde Baş-Halife olmuş, 15 Z'ilhicce, 1209 (Haziran, 1795)'da ölmüştür³⁰; bunun da, bizim Cûdî olduğuna dâir, şimdilik kesin birşey söyleyemeyeceğiz.

Yukarıdaki şiiirleri aldığımız mecmuada³¹, "Sâhib ve mâlikü'l-mecmua Mustafa Bey veled-i sadr-ı esbak Es-seyyid Abdullah Paşa Gafaru'llâh" kaydı ve 1177 tarihi üç yerde aynıyle tekrarlanmıştır ve ilk kaydın altında Mustafa adını taşıyan mühür, "Ketebe Mustafa" da mevcuttur³². Adı geçen Sadr-ı A'zam, Kerküklü Hüseyin Paşa'nın oğlu, Enderûn'dan yetişen Boynu Eğri Abdullah Paşa'dır; *Hadikatü'l-Vüzerâ*'nın Dilâver-zâde Ömer Efendi tarafından yazılan *Zeyl*'inde oldukça geniş sûrette hâl tercemesi verilmiş, fakat ölüm tarihi kaydedilmemiştir³³. Bunun sebebi, sözünü ettiğimiz *Zeyl*'in, 1172'ye kadar uzanmış olmasıdır; Süreyyâ Bey'in eserinden, Abdullah Paşa'nın, Haleb Vâlisi bulunduğu sırada, 1174 Şa'ban (1761)'ında öldüğü kaydedilmiş, Ahmed ve Said adlı oğullarından bahsedilmekle beraber, Mustafa Bey'in adı geçmemektedir³⁴. Mustafa Bey, "Veled-i Sadr-ı esbak" olarak vasıflandırıldığına göre, Abdullah Paşa'nın evlât edindiği bir kimse olabilir. Çok okunaksız, imlâca pek bozuk şekilde yazılan mecmuada, Abdullah Paşa'nın Vezirliği'ne, azline âit, başkalarıyla de alâkalı *tarih kıt'aları*'nda ele alınan hâdiseler 1178 (1764-65)'den öteye geçmemektedir³⁵. Mecmuaya, sonradan, bir başkasının yazısıyla, şiiirler ilâve edilmiştir; bunlardan bâzılarının sonundaki istinsah tarihleri ise, 1264'den ileriye gitmiyor. Bu delillere dayanarak, Cûdî'nin, en geç XVIII., daha zayıf bir ihtimâlle XIX. asrın

³⁰ Aynı yer, s. 91. Ahmed Cûdî, ölümü: 1112/1700-1 (*Sâlim Tezkiresi*, s. 203 v.d.).

³¹ Kendi kütüphânemizdeki yazma, nu. 31, s. 52, 71.

³² S. 3, 23, 26.

³³ 'Osmânzâde Tâ'ib Ahmed, *Hadîqat ül-Vüzerâ (Der Garten der Wesire)*, Freiburg, 1969, s. 74 v.d.

³⁴ C. III., İst., 1311, s. 382; c. IV., s. 756.

³⁵ Vezirliği için bir beyit ve kıt'a, azli dolayısıyla tarih kıt'ası Yâver tarafından yazılmıştır; ilkinin üzerindeki 1160, sonuncunun altındaki 1163 tarihleri, *Hadikatü'l-Vüzerâ* ile *Sicill-i Osmânî*'deki kayıtları tutmaktadır; *Hadikatü'l-Vüzerâ*'da bazı tarih beyit ve kıt'aları varsa da, Yâver'inkiler yalnız sözünü ettiğimiz yazmada mevcuttur (S. 24).

ikinci yarısından önce yaşadığını söyleyebiliriz. Şiirlerinin husûsiyetleri xvii., veyâ xviii. asırda yaşadığı fikrini veriyorsa da, elimize yeni vesikalar geçmedikçe, şimdilik, yaşadığı zaman hakkında kesin hükme varamıyoruz.

V — ŞEY'İ

XIX. Asır şâirlerinin, bilhassa Hüsnü ve Cemâlî'nin pek çok şiirini içine alan yazma bir mecmuada³⁶, Şey'î tarafından söylenilmiş bir *Koşma*'ya rastladık:

KOŞMA

Meykede-i aşkın ezel deminde
Bâdeler nûş ettik peymânelerden
Erenler bezminde, Murad Cemi'nde
Feyz almışız rind-i mestânelerden

Âşıklar tâ belâ burcinden gelür
Aşk ile mecnûnu melâmet olur (alur)
Ânlr Hakk'ın lutfu, kahrın bir bilür
Hayır şer sorulmaz divânelerden

Hiç biz nâ-ehline sır mı açarız
Hakikat güftârın sanma saçarız
Birkaç yalan sözle satar kaçarız
Aslı nâdan olan bîgânelerden

Aşk od'undan bil ki ânda esrâr var
O sanma bir şu'le tutuşup yanar
Şey'î gamda nâr'a olmuş giriftâr
İbret al bir, ey dil, pervânelerden

Şey'î takma-adını kullanan şâirimiz hakkında hiçbir şey bilmediğimiz gibi, bu *Koşma*'sından başka hiçbir şiiri de, bu güne kadar elimize geçmemiş bulunuyor. *Koşma*'sının yazılmış bulunduğu yazmada, Âşık Ömer, Gevherî, v.b. xvii. asır şâirlerimizden pek azının eserlerine rastlamaktayız. Şey'î'nin *Koşma*'sı, xix. asrın ünlü sazşâirlerinden Dertli'nin şiirlerini üslûp bakımından hatırlatmaktadır; fakat, onun yaşadığı zamânı ta'yin edebilmek için elimizde herhangi bir

³⁶ Kendi kütüphânemizdeki yazma, nu. 60, s. 27.

ip-ucu bile bulunmuyor. Bu *Koşma*'sında tanık olduğumuz ustalığı dolayısıyla, onun başka şairlerinin de ileride elimize geçeceğini, hayatının aydınlanacağını umuyor, halk edebiyatımız üzerinde çalışanların, ihmâl edilmemesi gerekli bu şairimizin hayatı ve eserlerine dikkatini çekmekle yetiniyoruz.

